

HAYAT

AYDA BİR ÇIKAR FİKİR ve EDEBİYAT MECMUASI

YENİ TERTİP: № 2. ŞUBAT 1930

*Yapanlar, doğuranlar, yaradanlar
yalnız nikbinler, idealistlerdir.
Bedbinler doğuramaz, hayatı idame
edemez, Tarihi yoğuramaz.*

MÜNDERECAAT

Eskiler alayım	Celâl Nuri	97
Yunan istiklâli, 100 üncü senenin dönümü	Salih Tosun	106
Standardisation	Servet Hayri	114
Gazetecilik buhranı	Helvacıoğlu	118
Verem olmuş bir devlet	A. H.	127
Kitabiyat	"	139
Pekinde keşfedilen Maymun-İnsan	C. N.	142
Eski ilim	C. N.	146
Lisan mes'alesi : Nereye gidiyoruz ?	Muallim Hüsejin Kâzım	150
Bir Devlet bankası	Akil Emrullah	154
Abdülhamide Wilhelmi nasıl curnal etmişler?	İbrahim Halil Paşa	157
Umumî harbin zuhûru sebepleri	Feyzi	163
Mahmut Esat Beyefendiye	Ağaoğlu Ahmet	173
Bir taht daha yıkılıyor mu ?	Rauf Ahmet	176
Kooperatif	Dr. Orhan Sadeddin	189

ANKARA ve İSTANBUL

İdare eden: CELÂL NURİ

İSTANBUL, DEVLET MATBAASI

NUSHASI : 20 K.

Kooperatif

Kooperatiflerin son bir asırda gittikçe mikdaren artarak bir de büyük ehemmiyet iktisap ettikleri bir vaki'dır. Bunun tefsirini muhtelif istikametlere göre belki muhtelif tarzlarda yapmak mümkündür. Fakat her halde şu muhakkaktır ki aynı seviyede olan ve "niveau" farkları haizi ehemmiyet olmıyan her yerde, ihtiyaçların tatmini için "müşterek" yani elbirliği ile çalışmak «rationel» çalışmaktır. «Rationel» çalışmanın artık en mühim bir lüzum olduğu da hiçbir kimsenin meçhulü değildir.

İktisadî faaliyetlerin «rationel» bir tarzda olması lüzumu muhtelif devirlerde ve muhtelif sahalarda ayrı ayrı şekillerde tecelli etmiştir. Her halde iktisadî hayatı tanzim etmek üzere «rationel» olmanın bugün, diğer zamanlara nisbetle bambaşka bir vazifesi vardır. Artık mes'ele daha fazla verim almak veya diğer birtakım menfaatlerin temininden ziyade, boş yere yapılacak yani israf edilecek çalışmaların önüne geçmek gayesidir. Öyle zannediyorum ki kooperatiflerin inkişafı bu gayeye hizmet edebilecek en mühim bir amil olacaktır.

* * *

Bundan dolayı, böyle bir şeyi memleketimizde etrafı ile tanıtmak, iktisadî faaliyetlerin tanzimindeki şuurunu arttırabilecek bir amil olduğundan Dr. Cevat Nasuhi'nin çok ciddi bir çalışma neticesinde meydana getirdiği «Kooperatif» namlı eserini^[1] takdir etmemek mümkün değildir. Bu eser türk dilinde, bu sahada ilk defa, intişar eden tam bir eser olduğundan kıymeti o nisbette fazladır. Fakat hemen şuna da işaret edelim ki asıl kıymeti, kooperatifçilik hakkındaki ehemmiyetli mes'elelerin hepsini açıkça mevzuubahs etmesidir. Burada kooperatif davası en umumî görüşe nazaran, ya-

[1] Türkiye Ziraat Bankası İdare Meclisi Reisi Dr. Cevdet Nasuhi; Kooperatif, Yetirenler ve Bitirenler davası; Cumhuriyet Matbaası 1929; fiatı 200 kuruş.

ni hem müstahsılların ve hem de müstehliklerin cephesinden tetkik edilmiştir.

İstihlâk kooperatiflerine hasolan *Rochedale* kaidesi, yani kazancı, hissedarlara hisseleri üzerinden vermeyip de hissedar müş-terilere alışverişleri nisbetinde tevzi etmek ciheti esaslı bir surette tebarüz ettirilmiş ve haklı olarak büyük bir titizlikle memleketimizdeki kooperatif teşekkülleri tetkik edilirken miyar olarak tatbik edilmiştir.

Diğer taraftan istihsal kooperatifleri de muhtelif sahalara ait teşekküller olmak üzere tetkik edilmiş ve muvaffak olanlarıyla ol-mıyanları ayrı ayrı gösterilmiştir. Meselâ sınaî müstahsillerin koo-peratiflerinin az muvaffak ve buna mukabil iş kooperatiflerinin muvaffak olduğu tesbit edilmiştir. Sonra müellif bir de ayrıca zirai kooperatifleri tetkik etmiş ve buradaki muhtelif teşekkülleri gös-termiştir. Hatta bu sırada köylünün zihniyetini bizzat kendi müşa-hedelerine istinat eden tahlillerile tenvir eden bazı notları da vardır.

Zirai kredinin ne olduğu ne gibi şekillerde azamî faide temin edeceği mufasssalan tahlil edilmiş ve köylü için bizzat kendileri ta-rafindan vücade getirilecek mahallî kredi kooperatiflerinin faideli olacağı ortaya atılmıştır.

Bu suretle kooperatifçiliğin esasını teşkil eden teşekkül tarzları gösterildikten, yani bu sahaya ait umumî malûmat verildikten sonra Türkiye'deki kooperatif teşekküllerine dair ayrıca bir «*étude*» ilâve olunmuştur. Bu «*étude*» ün esasını teşkil eden vesikalar hakkında müellif S. 205 te «biz mümkün olanı yaptık» dedikten sonra on-ları birer birer saymıştır. Lâkin Dr. Cevdet Nasuhi bununla ikti-fa etmiyerek bir de «*enquête*» açarak mes'eleyi daha ziyade tenvir edebilecek ciheti de gözden kaçırmamıştır. İşte bu da, eseri vücade getirirken, nasıl bir ihtimamla çalışıldığını gösterecek çok kuvvetli bir delildir.

Müellif Türkiye'ye dair topladığı vesikalar ve «*enquête*» inin neticesini işliyerek, cidden çok şayanı dikkat malûmat veriyor. Memleketimizde ne gibi müstehlik ve müstahsil kooperatifleri olduğunu öğreniyoruz. Nasıl muvaffak olduklarını veya olamadıklarını gö-rüyoruz. «Türkiyede zirai kredi» bahsi altında Ziraat Bankası'nın ilk teşekkülünü, tarihini ve son halini buluyoruz. Bir de esere zey-

lolarak bu sahaya ait kanunların ilâve edildiğini söylersek, müellifin, yazısını tam bir hale koymak için, filhakika, «mümkün olanı yaptığını» tasdik etmek bir borç olur.

* * *

Kooperatiflerin ne olduğu, yani ne gibi gayelere hizmet ettiği, evvelce söylediğimiz veçhile, muhtelif tarzlarda tefsir olunmaktadır. Meselâ bunların sosyalizm veya komunizm ile yakından alâkadar zannedildiği meçhul bir şey değildir. Filhakika, bu zannı teyit edecek cihetler de eksik değildir. Lâkin, esaslı bir tetkik bunun doğru olmadığını gösterir. Netekim, komunizmin şiarını teşkil eden sınıf mücadelesi için kooperatif bir vasıta değil bilâkis bir telif çaresidir. Kooperatiflerin inkişafı, evvelce Marx tarafından en mühim iki zıt cephe olmak üzere gösterilen «işalan» ile «işveren» farkının en esaslı bir zıtlılık olmadığını, bilfiil göstermiştir. Meselâ kredi hususunda kooperatifler borçlananla borç vereni birleştirdikleri gibi diğer sahalarda da buna benzer birleşmeleri temin edebiliyorlar. Bundan maada kooperatifçilik şahsî mülkü reddetmek için hiçbir zaruret karşısında değildir. Hatta diyebiliriz ki asıl kooperatifçilik şahsî mülke müstenit olursa inkişaf edebilir. Velhasıl kooperatifçiliğin asıl farkı ideal bir iktisat nizamını arzu veya yeni bir iktisat nizamının zaruretle geleceğini iddiadan ziyade bugünkü nizam içersindeki mes'elelerin bugünkü nizama göre bir hallidir. Kooperatifçilik ihtilâlcî değildir!

* * *

İşte bu mes'eleleri Doktor Cevdet Nasuhi'nin kitabında bulmak mümkündür. O, kitabını yazarken yalnız malûmat vermeği düşünmemiş bir de mes'elenin terbiyevî, ahlâkî cihetlerine işaret etmiştir. Netekim kitabın «Muallimlere ziraat memurlarına ve Ziraat Bankası Memurlarına» hitap eden telkîni sözlerle bitirmesi bu cihete nasıl bir ehemmiyet verdiğini gösterir.

Doktor Cevdet Nasuhi'nin «Kooperatif» i hakkında son söz olarak şunu diyebiliriz: İlmî cihetten hiçbir şeyi ihmal etmeden, çalışmaktan kaçınmadan ve işin bir memleket işi olduğunu nazarı itibare alarak yazılmış güzel bir eserdir. Hele müellifin iktisat mes'elelerini yalnız başına öğrenerek kısa bir zamanda böyle bir eserle tevsik etmiş olması cidden şayanı takdirdir.

München Ticaret Mektebi Âlisi Mezunlarından
Dr. Orhan Sadeddin